

AANBEVOLEN

DOOR DE KENNERS

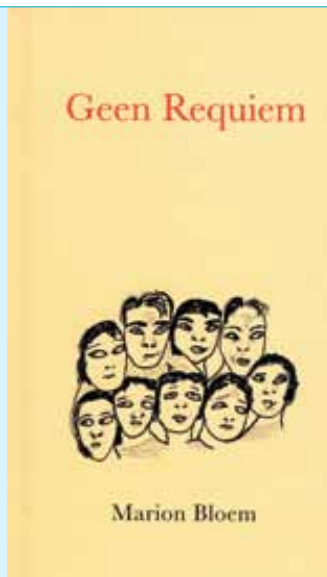
De vraag was: welke recent gelezen boeken raden jullie de lezers van *Indisch Anders* aan? Dit is het antwoord van vier eminente veellezers.

SYLVIA DORNSEIFFER

⊞ Najaar 2009 was de lucht zwanger van Nederlands koloniaal verleden.

Zo was het 18 september 65 jaar geleden dat het Japanse koopvaardijship Junyo Maru per ongeluk door een Britse onderzeeboot werd getorpedeerd. De Japanse bemanning bezet de plaatsen in de reddingsloepen en laat de 5.620 krijgsgevangenen aan hun lot over. Uit zee werden ongeveer 880 mensen opgepikt. Op 18 september lees ik in de kranten geen woord ter nagedachtenis, wél over die andere tragedie van precies 65 jaar geleden: de Slag om Arnhem.

Tijdens de herdenking in Den Haag, las Marion Bloem haar gedicht *Geen Requiem* (Indisch Herinneringscentrum Bronbeek, 2010). Het verbeeldt de verschrikkingen van de angst en eenzaamheid van de slachtoffers, maar ook het stille verdriet van de Indische Nederlanders in het na-oorlogse Nederland. Alex Bloem was een van de overlevenden van deze grootste scheepsramp uit de Nederlandse geschiedenis, mijn oom Erich Dornseiffer was een van de slachtoffers. Vanaf haar debuut in 1983 geeft Marion Bloem een literaire stem aan de complexe geschiedenis van de Indische Nederlanders. Zij heeft zich niet klein laten krijgen door literaire kritiek, afgunst en gekrakeel, maar blijft die voortrekkersrol gepassioneerd en telkens weer anders, vervullen. In haar nieuwe roman *Vervlochten grenzen* (De Arbeiderspers, 2009) staat de ontwikkeling van het meisje Senne centraal. Senne groeit op in Jakarta als dochter van Nederlandse expats. Haar Indische vader Ray is onlangs gestorven en Senne vlucht min of meer naar haar Indische grootouders in Nederland. *Vervlochten grenzen* switcht tussen Opa's Indische (KNIL-)verleden en Sennes leven in het Indonesië van nu dat moet *dealen* met fundamentalistische moslims. *Vervlochten grenzen* is een knap gecomposeerd boek dat behalve spannend, humoristisch en kosmopolitisch, de lezer informeert over de problematiek van Indische Nederlanders tijdens en na de Indonesische revolutie. Bloem speelt ook een spel met de Indische letteren. De structuur van

Het boekje *Geen Requiem* zal tijdens het Tong Tong Festival, zo lang de voorraad strekt, gratis zijn af te halen bij de stand van Stichting Tong Tong in het Cultuurpaviljoen. Zondag 30 mei om 19.00 uur zal Marion Bloem daar ook aanwezig zijn om haar werk te signeren.

het boek doet denken aan de *Max Havelaar*; Opa's verhalen is het *Pak van Sjaalman* en Oeroeg duikt op als redder uit een conflict met Indonesische jongens. NRC-critica Elisabeth Etty noemt *Vervlochten grenzen* moeilijk te begrijpen voor degenen die niet goed thuis zijn in het koloniale verleden. Tja, leuker kunnen we het niet maken en makkelijker ook niet.

Maar een aanrader in dit licht is de roman *De man van gas en licht* (De Bezige Bij, 2009) van de Haagse schrijfster Nicolette Smabers. De roman is een ingenieus gesponnen weefsel van verhalen uit het Indisch familiearchief; verhalen die tegelijkertijd deel uitmaken van het Nederlands Cultureel Geheugen. *De man van gas en licht* vertelt het verhaal van de repatrianten; het is de geschiedenis van de

familie Porceleyn die in de legendarisch koude winter van 1947 aankomt in Amsterdam. Vader Porceleyn houdt vol dat ze alleen maar 'op verlof' zijn. Zijn vrouw ziet Nederland als tussenland en droomt van Californië waar het Indische buitenleven voortgezet kan worden. Tegelijk met dochter Eva krijgt de lezer inzicht in de familiegeschiedenis. De roman gaat ook over hoe kleur in de familie komt en over de voordelen van een lichte huid in het koloniale Indië. Over sociale verschillen en stereotiepen in Indië en Nederland, over een broedertwist, een doofpot, over de schade van zwijgen en over hoe liefde overwint.

Ik ontquam dat najaar niet aan *Oeroeg* (editie Nederland Leest, 2009), de kleine debuutroman van Hella Haasse. Tjalie Robinson vond in 1948 dat de novelle de Nederlands-Indonesische dialoog niet bevorderde en spitste zijn kritiek toe op de in zijn ogen verkeerde representatie van een jongetje dat opgroeit in Nederlands-Indië. Zo was het niet, protesteerde Robinson, zo gingen we niet met elkaar om. Hij kon zich niet identi-

ficeren met de verteller. Geen wonder, want de wereld van de verteller was wit. Tjalie Robinson kon de verteller niet zijn. De koloniale rangen- en standenmaatschappij in Indië was een raciale en geen prestatie-maatschappij. Oeroeg denkt dat hij door om te gaan met 'halfbloeden' voor meer Europees zal worden aangezien. Hoop van de verteller is zijn deel. Een geëmotioneerde Hella Haasse reageerde aan het einde van de campagne *Nederland leest* op 20 november 2009 in een tjkvol Carré met begrip op de kritiek van Tjalie Robinson, maar vond dat iemand uit de Indo-Europese gemeenschap toentertijd zelf maar iets had moeten schrijven. Het was met andere woorden niet haar probleem. Zij bleef hameren op aandacht voor en kennis over Nederlands-Indië en zei met nadruk dat de novelle in zijn tijd geplaatst moet worden. En zo is het maar net. Maar lezers moeten zich wel willen verdiepen en kunnen daartoe aangemoedigd worden door een criticus. Marion Bloem had intussen de handschoen opgeraapt en in *Vervlochten grenzen* Oeroeg een verzoenende rol gegeven.

HANS MOLL

⊞ De oude man die ik in Larantuka op Flores ontmoette, had nog het begin van de *Waktu Belanda* (Hollandse Tijd) meegemaakt. Waarom stond hem het begin van dat tijdperk nog zo scherp voor ogen? "Ik kon toen voor het eerst alleen naar het strand toe", zei hij.

Voor de *Waktu Belanda* liep ieder kind dat op het strand speelde gevaar ontvoerd te worden door Boeginese of Makasaarse zeeroevers. Ze werden meegenomen en als slaaf gehouden of doorverkocht. We vergeten vaak dat de Pax Hollandia die begin 1900 met veel geweld op de archipel werd gevestigd, een eind maakte aan zeeroverij, mensenhandel, slavernij, kannibalisme en stammenstrijd.

Ruim een eeuw geleden vond de laatste koloniale expansie in Indië plaats. Veel van die kleine oorlogjes van toen zijn vergeten. De oude man woonde in de Manggarai en overall in die streek waren straten en pleinen vernoemd naar Motang Rua. Een vorstenzoon die het had opgenomen tegen de Nederlanders en nu als volksheld werd vereerd. Ik had nog nooit van hem gehoord en ook niet van de man tegen wie hij gevochten had: Hans Christoffel.

Over Hans Christoffel, bijgenaamd de kleine kapitein, valt veel te lezen in *De laatste Batakoning, koloniale kroniek in documenten 1883-1911* (Museum Bronbeek). Voordat hij afreisde naar Flores joeg de van oorsprong Zwitserse Christoffel op de vader van de Batakse verzet in Sumatra. *De laatste Batakoning* laat, onder meer aan de hand van oorspronkelijke documenten, brieven en krantenartikelen zien dat het vestigen van de 'Hollandse Vrede' allerminst vreedzaam verliep. Voordat Indonesische kindjes veilig buiten konden spelen, moesten vele Bataks, Boeginezen en Manggaraïers worden gedood.

Bloed, vergoten aan Nederlandse zijde, komt weer aardig in beeld in *Koloniale Oorlog 1945-1949; Van Indië naar Indonesië* (van René Kok, Erik Somers en Louis Zweers; Carrera, 2009). Dat boek bevat foto's van de Bersiap en de Politonele Acties die niet door de Nederlandse censuur kwamen. Het publiek in Nederland mocht geen beelden zien van 'boze inlanders' of van gewonde, Nederlandse soldaten. Dat zou de moraal maar ondermijnen. De foto's zijn boeiend vanwege hun alle-daagsheid. Jan Soldaat in de sawa of lopend langs een dode pelopper in de kali. En vanwege de vergeefsheid van hun inspanningen. Wie geïnteresseerd is in Nederlands-Indië, vlak na de capitulatie van Japan, moet zeker *De zaak Aernout* (Aspekt, 2009) van Peter Schumacher lezen. Schumacher, oud-NRC-journalist, ontrafelt een taaië naoorlogse mythe. De mythe dat vaandrig Aernout werd vermoord omdat hij een enorm omkoop-schandaal op het spoor was. Hogere KNIL militairen zouden op grote schaal wapens verkopen aan de TNI, het Indonesische leger. Gezegd moet worden dat de werkelijkheid even intrigerend is.

Deze drie boeken, over onderbelichte aspecten uit de nadagen van Nederlands tropisch imperium, tonen hoeveel boeiende verhalen nog zijn op te graven uit deze periode.